

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІУРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан юридичного факультету

Сергій БАНАХ

2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового

інституту новітніх освітніх технологій

Святослав ПИТЕЛЬ

2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни “Актуальні проблеми публічного права”

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 29 Міжнародні відносини

Спеціальність – 293 Міжнародне право

Освітньо-професійна програма – «Міжнародне право»

Кафедра міжнародного права та міграційної політики

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Всього (год.)	Ек-замен (сем.)
Денна	I	2	30	15	5	6	64	120	2
Заочна	I	2	8	4			108		

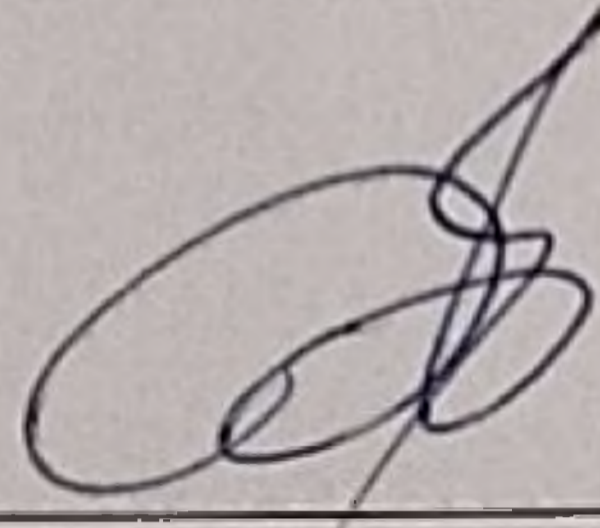
Тернопіль – ЗУНУ, 2024

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки магістра галузі знань 29 Міжнародні відносини спеціальності 293 Міжнародне право, затвердженої Вченою радою ЗУНУ, протокол № 11 від 26 червня 2024 р.

Робочу програму склала викладач кафедри міжнародного права та міграційної політики, к.ю.н. Ольга ЗАСТАВНА.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародного права та міграційної політики № 1 від 26.08.2024 р.

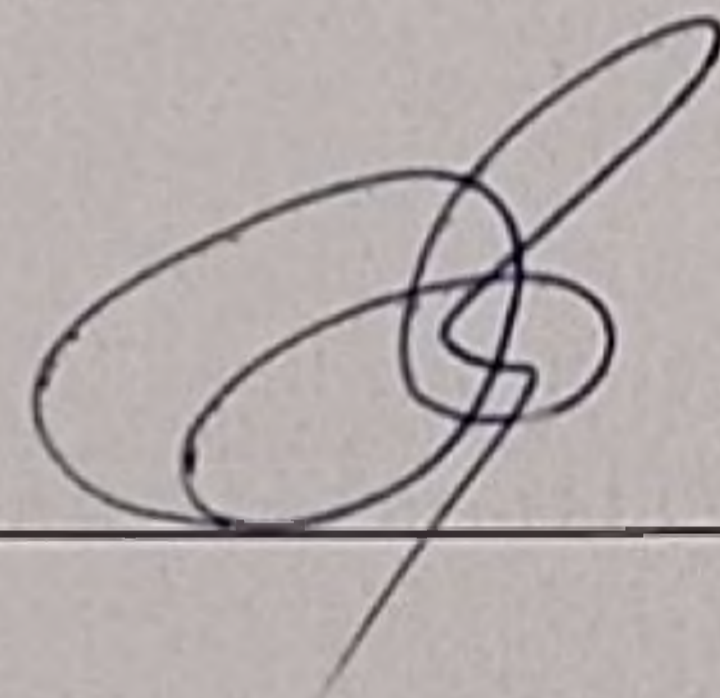
Завідувач кафедри

к.ю.н., доц. Ярина ЖУКОРСЬКА

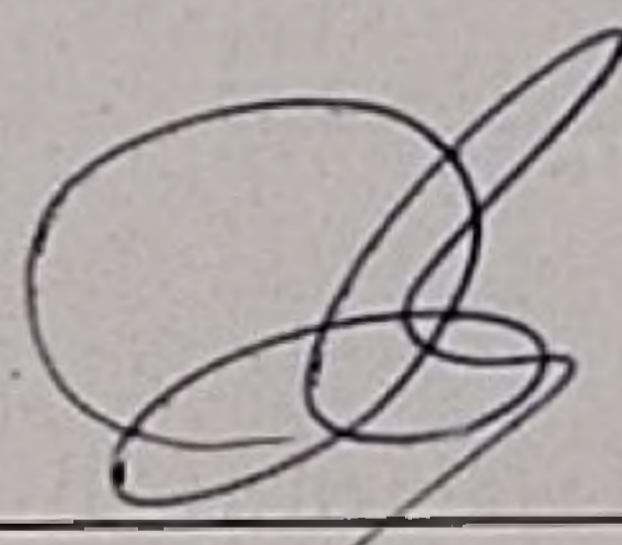
Розглянуто і схвалено групою забезпечення спеціальності 293 Міжнародне право, протокол № 2 від 30.08.2024 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності

к.ю.н., доц. Ярина ЖУКОРСЬКА

Гарант ОПП

к.ю.н., доц. Ярина ЖУКОРСЬКА

1. Опис дисципліни «Актуальні проблеми публічного права»

Дисципліна Актуальні проблеми публічного права	Галузь знань, спеціальність, освітньо- професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 4	Галузь знань - 29 Міжнародні відносини	Статус дисципліни: обов'язкова Мова навчання: українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність - 293 Міжнародне право	Рік підготовки: Денна - 1 Заочна - 1 Семестр: Денна – 2 Заочна - 2
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма – Міжнародне право	Лекції: Денна – 30 год. Заочна – 8 год. Практичні заняття: Денна – 15 год. Заочна – 4 год.
Загальна кількість годин – 120	Ступінь вищої освіти - магістр	Самостійна робота: Денна – 64 год. Тренінг – 6 год. Заочна – 108 год.
Тижневих годин – 6 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Актуальні проблеми публічного права»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою дисципліни «Актуальні проблеми публічного права» є формування у студентів глибоких знань щодо принципів, норм і механізмів, які визначають конституційний статус особи, зміст обсяг, захист і гарантії конституційних прав та свобод людини і громадянина. Дисципліна спрямована на аналіз правових позицій Конституційного Суду України у ключових напрямках розвитку українського суспільства. Студенти досліджують основні тенденції розвитку адміністративного права та судочинства, норм і механізмів, які регулюють взаємодію між громадянами та державою, діяльності адміністративних органів. Крім того, метою є формування критичного мислення та здатності до правового аналізу в контексті суспільних змін.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Завдання вивчення дисципліни полягає у набутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно реалізовувати набуті теоретичні знання на практиці.

Завдання дисципліни «Актуальні проблеми публічного права» включають: систематизацію знань (формування у студентів цілісного уявлення про основні інститути та норми конституційного, адміністративного права, адміністративного судочинства); опанування нормативних актів, які регулюють публічні відносини, з акцентом на основні зміни та тенденції; розвиток аналітичних навичок (залучення студентів до аналізу правових норм і практики їх застосування для формування вміння вирішувати правові задачі); удосконалення вмінь застосування знань (проведення практичних занять, кейсів та симуляцій, що допоможуть студентам усвідомити реальні сценарії застосування публічно-правових норм); підготовка до тестування у форматі ЄДКІ з метою адаптації до вимог іспиту.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ЗК 1. Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми публічного права» здійснюється на основі засвоєння наступних дисциплін: Порівняльне конституційне право, Порівняльне адміністративне право і процес, Міжнародний захист прав людини.

2.5. Результати навчання

Програмні результати навчання, здобуті під час вивчення дисципліни «Актуальні проблеми публічного права», дозволяють студентам в процесі професійної реалізації:

ПРН 1. Виявляти, аналізувати та пропонувати шляхи вирішення різноаспектних проблем міжнародно-правового та національноправового змісту.

ПРН 7. Ухвалювати обґрунтовані рішення, у тому числі за умов невизначеності, генерувати та оцінювати альтернативи, усвідомлювати наслідки цих рішень для різних суб'єктів національного і міжнародного права.

ПРН 12. Мати лідерські навички, вміти адаптуватись до нових викликів та загроз в сфері міжнародного й національного права, брати відповідальність за ухвалені рішення.

ПРН. 14. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументи до фахівців і нефахівців.

3. Програма навчальної дисципліни: «Актуальні проблеми публічного права»

Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми конституційного права

Тема 1. Принципи конституційного статусу особи

Поняття та загальна характеристика конституційного статусу особи. Структура конституційного статусу особи. Визначення та роль принципів правового статусу особи. Принцип невідчужуваності прав і свобод. Принцип рівності. Принцип правової визначеності. Принцип захисту прав і свобод. Механізми захисту прав людини в Україні. Заборона катувань та жорстокого поводження. Принцип доступності правосуддя. Конституційно-правовий інститут громадянства. Поняття та принципи громадянства. Набуття громадянства. Припинення громадянства. Вирішення питань громадянства. Засади конституційного статусу іноземців, осіб без громадянства, біженців та внутрішньо переміщених осіб.

Тема 2. Зміст, обсяг захисту та критерії обмеження права на свободу думки й слова, права на доступ до публічної інформації, права на захист персональних даних, свободи совісті та свободи пересування

Зміст права на свободу думки й слова. Право на доступ до публічної інформації: зміст та особливості реалізації. Право на захист персональних даних: зміст та критерії обмеження. Збирання, накопичення, поширення та видалення персональних даних. Порядок доступу до персональних даних. Зміст права на свободу совісті та віросповідання. Види та правовий статус релігійних організацій. Державний контроль за дотриманням законодавства про свободу совісті та релігійні організації. Право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання. Обмеження вільного пересування. Відповідальність за порушення законодавства. Свобода пересування в умовах війни. Правові позиції Конституційного Суду України.

Тема 3. Політичні права та участь громадян у вирішенні питань суспільного значення

Поняття та види політичних прав громадян. Особливості здійснення окремих політичних прав громадян. Обмеження політичних прав громадян. Право на участь в управлінні державою. Право на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Право на об'єднання в політичні партії та громадські організації. Поняття та правова основа діяльності політичних партій. Членство у політичних партіях. Державний контроль за діяльністю політичних партій. Громадські об'єднання. Порядок утворення та припинення діяльності громадських об'єднань. Право на індивідуальні та колективні скарги. Поняття та види звернень громадян. Порядок розгляду звернень громадян. Інформаційні запити. Відповідальність за порушення законодавства про звернення громадян. Правові позиції Конституційного Суду України.

Тема 4. Рівність доступу громадян до публічної служби

Визначення поняття «публічна служба». Поняття рівного доступу до публічної служби. Правова база щодо рівного доступу до публічної служби. Міжнародні стандарти та документи (ООН, ЄС). Національне законодавство: Конституція, закони про публічну службу. Принципи рівного доступу до публічної служби. Принцип рівності перед законом. Недискримінація за ознаками статі, раси, віросповідання. Прозорість та відкритість конкурсів на публічні посади. Меритократія та об'єктивність у відборі. Механізми забезпечення рівного доступу. Процедури проведення конкурсів на посади. Забезпечення публічності інформації про вакансії. Участь антикорупційних органів у процесі відбору. Підвищення кваліфікації та професійний розвиток державних службовців. Проблеми та виклики у реалізації рівного доступу: корупційні ризики, гендерна рівність у публічній службі, недостатня прозорість конкурсних процедур. Шляхи удосконалення системи рівного доступу до публічної служби в Україні. Правові позиції Конституційного Суду України

Тема 5. Зміст конституційних гарантій прав і свобод людини

Поняття гарантій реалізації та захисту прав людини. Роль Конституції в забезпеченні прав і свобод. Нормативно-правові гарантії прав людини. Інституційні (організаційно-правові) гарантії прав людини. Судові механізми захисту прав і свобод. Діяльність Омбудсмена (Уповноваженого з прав людини). Роль Конституційного Суду України у захисті конституційних прав. Адвокатура та прокуратура у системі захисту прав людини. Міжнародні гарантії прав і свобод людини. Системи захисту прав людини. Міжнародні органи захисту прав людини (ЄСПЛ, ООН). Спеціалізовані правозахисні організації.

Тема 6. Конституційні обмеження у здійсненні конституційних прав та свобод людини в Україні

Конституційні засади обмеження прав людини. Види прав, що можуть бути обмежені. Права, які не можуть бути обмежені. Законні підстави для обмеження прав і свобод. Конституційні межі обмежень прав людини. Принципи пропорційності та необхідності. Правові позиції Конституційного Суду України. Практика ЄСПЛ у сфері обмеження прав людини. Правовий режим надзвичайного стану. Правовий режим воєнного стану.

Тема 7. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні

Конституційна скарга як гарантія прав людини. Конституційна скарга, звернення до Уповноваженого ВРУ з прав людини та звернення до Європейського суду з прав людини: порівняльний аналіз. Різновиди конституційної скарги. Суб'єкт права на конституційну скаргу. Форма звернення та вимоги до конституційної скарги. Порядок звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України. Забезпечення конституційної скарги.

Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми адміністративного права та судочинства

Тема 8. Інструменти публічного адміністрування: нормативний акт, адміністративний акт, адміністративний договір

Поняття та види публічного адміністрування. Поняття та ознаки інструмента публічного адміністрування, його форм. Сутнісний зміст та характерні властивості актів публічного адміністрування. Види актів публічного адміністрування. Вимоги, яким мають відповідати акти публічного адміністрування. Адміністративний акт як інструмент публічного адміністрування. Чинність адміністративного акта. Адміністративний договір як інструмент публічного адміністрування. План як інструмент публічного адміністрування. Фактична дія як інструмент публічного адміністрування. Основні види фактичних дій як інструментів публічного адміністрування. Адміністративний розсуд у публічному адмініструванні. Використання електронного врядування в публічному адмініструванні.

Тема 9. Принципи адміністративної процедури

Поняття та система принципів адміністративної процедури. Загальні принципи адміністративної процедури. Спеціальні принципи адміністративної процедури. Принцип рівності перед законом. Принцип доступу до інформації. Право бути вислуханим. Умотивованість рішення. Ефективний засіб захисту. Зміст принципів адміністративної процедури, визначених у Законі України «Про адміністративну процедуру»: 1) верховенство права, у тому числі законності та юридичної визначеності; 2) рівність перед законом; 3) обґрунтованість; 4) безсторонність (неупередженість) адміністративного органу; 5) добросовісність і розсудливість; 6) пропорційність; 7) відкритість; 8) своєчасність і розумний строк; 9) ефективність; 10) презумпція правомірності дій та вимог особи; 11) офіційність; 12) гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні; 13) гарантування ефективних засобів правового захисту.

Тема 10. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією

Поняття та основні види адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Порухення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Порухення встановлених законом обмежень щодо подарунків. Порухення вимог фінансового контролю (несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи; неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані; подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування). Порухення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень. Невжиття заходів щодо протидії корупції. Суб'єкти адміністративних корупційних правопорушень. Механізми притягнення до відповідальності.

Тема 11. Адміністративні стягнення та основні правила їх накладення

Поняття адміністративних стягнень. Види адміністративних стягнень. Попередження. Штраф. Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом правопорушення. Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину. Громадські роботи. Виправні роботи. Адміністративний арешт. Загальні правила накладення адміністративних стягнень. Строки накладення адміністративних стягнень.

Тема 12. Провадження в справі про адміністративне правопорушення

Мета, значення та правова основа адміністративного провадження. Стадії провадження в справі про адміністративне правопорушення. Порухення справи про адміністративне правопорушення. Розгляд справи про адміністративне правопорушення. Права і обов'язки учасників провадження. Докази у справі про адміністративне правопорушення. Прийняття рішення в справі про адміністративне правопорушення. Оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення. Виконання постанови про накладення адміністративного стягнення. Закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення. Акти у справах про адміністративні правопорушення: протокол, пояснення, постанова, акт, скарга.

Тема 13. Принципи та форми адміністративного судочинства

Поняття адміністративного судочинства. Принципи адміністративного судочинства. Принцип верховенства права. Принцип рівності перед законом і судом. Принцип змагальності сторін. Принцип гласності та відкритості. Винятки з принципу гласності. Принцип офіційності. Принцип доступності правосуддя. Принцип правової визначеності. Забезпечення стабільності судових рішень. Принцип оперативності та розумних строків. Форми адміністративного судочинства. Загальна форма адміністративного судочинства. Спрощені форми провадження. Розгляд малозначущих справ. Особливості спрощених процедур. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.

Тема 14. Способи судового захисту прав, свобод, інтересів особи від порушень з боку суб'єкта владних повноважень

Поняття суб'єкта владних повноважень. Адміністративна та судова юрисдикція у справах проти суб'єктів владних повноважень. Способи судового захисту прав, свобод та інтересів. Визнання незаконними актів чи рішень. Скасування рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Визнання протиправними дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень. Наслідки визнання дій суб'єктів владних повноважень протиправними. Зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії. Компенсація матеріальної або моральної шкоди. Способи виконання судових рішень. Особливості доказування у справах про порушення прав з боку суб'єктів владних повноважень.

**4. Структура залікового кредиту з навчальної дисципліни
«Актуальні проблеми публічного права»**

№ п/п	Тема	Кількість годин					Контрольн і заходи
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг	
Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми конституційного права							
1.	Тема 1. Принципи конституційного статусу особи	2		2			Тести, опитування
2.	Тема 2. Зміст, обсяг захисту та критерії обмеження права на свободу думки й слова, права на доступ до публічної інформації, права на захист персональних даних, свободи совісті та свободи пересування	2	2	4	2	3	Тести, опитування презентації
3.	Тема 3. Політичні права та участь громадян у вирішенні питань суспільного значення	2	2	3			Тести, опитування реферати
4.	Тема 4. Рівність доступу громадян до публічної служби	2		2			Тести, опитування ессе
5.	Тема 5. Зміст конституційних гарантій прав і свобод людини	2		2			Тести, опитування
6.	Тема 6. Конституційні обмеження у здійсненні конституційних прав та свобод людини в Україні	4	2	4			Тести, опитування ессе
7.	Тема 7. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні	2	2	4			Тести, опитування
Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми адміністративного права та судочинства							
8.	Тема 8. Інструменти публічного адміністрування: нормативний акт, адміністративний акт, адміністративний договір	2	2	4	3	3	Тести, опитування реферати
9.	Тема 9. Принципи адміністративної процедури	2		2			Тести, опитування презентації

10.	Тема 10. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією	2	2	4				Тести, опитування
11.	Тема 11. Адміністративні стягнення та основні правила їх накладення	2		2				Тести, опитування реферати
12.	Тема 12. Проведення в справі про адміністративне правопорушення	2	1	4				Тести, опитування есе
13.	Тема 13. Принципи та форми адміністративного судочинства	2	2	2				Тести, опитування реферати
14.	Тема 14. Способи судового захисту прав, свобод, інтересів особи від порушень з боку суб'єкта владних повноважень	4		4	Тести, опитування есе			
	Всього	30	15	45	5	6		

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

№ п/п	Тема	Кількість годин					Контрольн і заходи
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг	
Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми конституційного права							
1.	Тема 1. Принципи конституційного статусу особи	2	2	6			Тести, опитування
2.	Тема 2. Зміст, обсяг захисту та критерії обмеження права на свободу думки й слова, права на доступ до публічної інформації, права на захист персональних даних, свободи совісті та свободи пересування			8			Тести, опитування презентації
3.	Тема 3. Політичні права та участь громадян у вирішенні питань суспільного значення			8			Тести, опитування реферати
4.	Тема 4. Рівність доступу громадян до публічної служби			8			Тести, опитування ессе
5.	Тема 5. Зміст конституційних гарантій прав і свобод людини			8			Тести, опитування
6.	Тема 6. Конституційні обмеження у здійсненні конституційних прав та свобод людини в Україні			8			Тести, опитування ессе
7.	Тема 7. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні			8			Тести, опитування
Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми адміністративного права та судочинства							
8.	Тема 8. Інструменти публічного адміністрування: нормативний акт, адміністративний акт, адміністративний договір	2	2	8			Тести, опитування реферати
9.	Тема 9. Принципи адміністративної процедури			8			Тести, опитування презентації

10.	Тема 10. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією			8			Тести, опитування
11.	Тема 11. Адміністративні стягнення та основні правила їх накладення			8			Тести, опитування реферати
12.	Тема 12. Проведення в справі про адміністративне правопорушення			8			Тести, опитування есе
13.	Тема 13. Принципи та форми адміністративного судочинства	2		6			Тести, опитування реферати
14.	Тема 14. Способи судового захисту прав, свобод, інтересів особи від порушень з боку суб'єкта владних повноважень			8			Тести, опитування есе
	Всього	8	4	108	-	-	

5. Тематика практичних занять.

Практичні заняття мають на меті поглиблення теоретичних знань студентів і набуття ними необхідних практичних навичок пошуку, збору та аналізу необхідної інформації, опрацювання фахових джерел та документів, пов'язаних із визначенням конституційного статусу особи, змісту, обсягу, захисту і гарантій конституційних прав та свобод людини і громадянина. Студенти повинні дослідити основні тенденції розвитку адміністративного права та судочинства, норм і механізмів, які регулюють взаємодію між громадянами та державою, діяльності адміністративних органів у контексті суспільних змін.

Підготовка до практичних занять полягає у вивченні теоретичного матеріалу, нормативних джерел, правових позицій Конституційного Суду України, опрацюванні судової практики з певної тематики; ознайомлення із спеціальною науковою літературою з теми заняття. З метою перевірки рівня засвоєння матеріалу необхідно дати відповідь на контрольні запитання і виконати тестові завдання. Важливою формою поглиблення знань з дисципліни «Актуальні проблеми публічного права» є підготовка студентами реферативних доповідей з проблемних питань курсу, виконання тестів ЄДКІ, їх обговорення на заняттях.

Робочою програмою вивчення курсу «Актуальні проблеми публічного права» передбачено проведення практичних занять у обсязі 15 годин. Для денної форми здобуття освіти і 4 години – для заочної.

Змістовий модуль 1

Практичне заняття № 1

Тема: Принципи конституційного статусу особи. Зміст, обсяг захисту та критерії обмеження права на свободу думки й слова, права на доступ до публічної інформації, права на захист персональних даних, свободи совісті та свободи пересування

Мета: ознайомити студентів із основними принципами конституційного статусу особи та їхнім значенням у правовій системі України, дослідити зміст, обсяг захисту та критерії обмеження права на свободу думки й слова, права на доступ до публічної інформації, права на захист персональних даних, свободи совісті та свободи пересування; формування навичок застосування принципів для захисту прав і свобод людини на практиці.

Питання для обговорення:

1. Поняття та загальна характеристика конституційного статусу особи.
2. Структура конституційного статусу особи.
3. Визначення та роль принципів правового статусу особи.
4. Конституційно-правовий інститут громадянства.
5. Засади конституційного статусу іноземців, осіб без громадянства, біженців та внутрішньо переміщених осіб.
6. Зміст права на свободу думки й слова
7. Право на захист персональних даних: зміст та критерії обмеження.
8. Зміст права на свободу совісті та віросповідання.
9. Право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання.

Практичне заняття № 2

Тема: Політичні права та участь громадян у вирішенні питань суспільного значення. Рівність доступу громадян до публічної служби

Мета: дослідити політичні права громадян та механізми їхньої участі у державотворчому процесі, зокрема через вибори, референдуми та громадські ініціативи, проаналізувати принципи доступу громадян до публічної служби, а також механізми забезпечення цієї рівності; визначити основні правові позиції Конституційного Суду України у цій сфері.

Питання для обговорення:

1. Поняття та види політичних прав громадян.
2. Особливості здійснення окремих політичних прав громадян. Обмеження політичних прав громадян.
3. Право на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій.
4. Право на об'єднання в політичні партії та громадські організації.
5. Громадські об'єднання. Порядок утворення та припинення діяльності громадських об'єднань.

6. Поняття та види звернень громадян. Порядок розгляду звернень громадян.
7. Визначення поняття «публічна служба». Поняття рівного доступу до публічної служби
8. Міжнародні стандарти та документи (ООН, ЄС).
9. Принципи рівного доступу до публічної служби. Принцип рівності перед законом. Недискримінація за ознаками статі, раси, віросповідання.
10. Процедури проведення конкурсів на посади. Участь антикорупційних органів у процесі відбору.
11. Проблеми та виклики у реалізації рівного доступу.

Практичне заняття № 3

Тема: Зміст конституційних гарантій прав і свобод людини. Конституційні обмеження у здійсненні конституційних прав та свобод людини в Україні

Мета: визначити зміст конституційних гарантій прав і свобод людини в Україні, а також дослідити критерії та підстави для їх обмеження; проаналізувати конкретні приклади обмежень прав та свобод, що встановлені Конституцією, і їх правове обґрунтування.

Питання для обговорення:

1. Поняття гарантій реалізації та захисту прав людини.
2. Нормативно-правові гарантії прав людини.
3. Інституційні (організаційно-правові) гарантії прав людини.
4. Міжнародні гарантії прав і свобод людини. Системи захисту прав людини.
5. Міжнародні органи захисту прав людини (ЄСПЛ, ООН).
6. Конституційні засади обмеження прав людини.
7. Види прав, що можуть бути обмежені. Права, які не можуть бути обмежені.
8. Конституційні межі обмежень прав людини. Принципи пропорційності та необхідності.
9. Практика ЄСПЛ у сфері обмеження прав людини.
10. Обмеження прав людини у надзвичайних ситуаціях.

Практичне заняття № 4

Тема: Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні.

Мета: вивчення ролі конституційної скарги як ефективного інструменту захисту прав людини в Україні, а також її місця в системі правових засобів; дослідити процедуру подання конституційної скарги, її правові підстави та вплив на практику захисту прав людини в контексті українського законодавства.

Питання для обговорення:

1. Конституційна скарга як гарантія прав людини.
2. Суб'єкт права на конституційну скаргу.
3. Форма звернення та вимоги до конституційної скарги.
4. Порядок звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України.
5. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України.
6. Забезпечення конституційної скарги.

Змістовий модуль 2

Практичне заняття № 5

Тема: Інструменти публічного адміністрування: нормативний акт, адміністративний акт, адміністративний договір. Принципи адміністративної процедури.

Мета: проаналізувати основні інструменти публічного адміністрування, вимоги до їх прийняття, введення в дію та легітимності, процедури оскарження та припинення дії, а також дослідити принципи адміністративної процедури, які забезпечують справедливість, прозорість та ефективність в адміністративному процесі.

Питання для обговорення:

1. Поняття та види публічного адміністрування.
2. Сутнісний зміст та характерні властивості актів публічного адміністрування.
3. Види актів публічного адміністрування.
4. Адміністративний акт як інструмент публічного адміністрування.
5. Адміністративний договір як інструмент публічного адміністрування.

6. План як інструмент публічного адміністрування.
7. Фактична дія як інструмент публічного адміністрування.
8. Адміністративний розсуд у публічному адмініструванні.
9. Використання електронного врядування в публічному адмініструванні.
10. Поняття та система принципів адміністративної процедури.
11. Загальні принципи адміністративної процедури.
12. Спеціальні принципи адміністративної процедури.

Практичне заняття № 6

Тема: Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Адміністративні стягнення та основні правила їх накладення.

Мета: вивчення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, їхніх видів та наслідків для суспільства і держави; аналіз адміністративних стягнень, їх видів та основних правил накладення, що регулюють відповідальність за адміністративні правопорушення. Студенти повинні навчитися аналізувати законодавчі норми, які визначають процедуру накладення стягнень, а також оцінювати ефективність цих заходів у контексті забезпечення правопорядку.

Питання для обговорення:

1. Поняття та основні види адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.
2. Суб'єкти адміністративних корупційних правопорушень.
3. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Порушення встановлених законом обмежень щодо подарунків.
4. Порушення вимог фінансового контролю.
5. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.
6. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень.
7. Невжиття заходів щодо протидії корупції.
8. Поняття та види адміністративних стягнень.
9. Загальні правила накладення адміністративних стягнень. Строки накладення адміністративних стягнень..

Практичне заняття № 7

Тема: Провадження в справі про адміністративне правопорушення.

Мета: ознайомити студентів із процедурою провадження в справі про адміністративне правопорушення, включаючи етапи розслідування, розгляд справи та прийняття рішення. Студенти повинні навчитися аналізувати законодавчі норми, що регулюють адміністративні правопорушення, а також розвивати навички практичного застосування отриманих знань у конкретних ситуаціях, складання процесуальних документів у справах про адміністративні правопорушення.

Питання для обговорення:

1. Мета, значення та правова основа адміністративного провадження.
2. Стадії провадження в справі про адміністративне правопорушення.
3. Порушення справи про адміністративне правопорушення.
4. Розгляд справи про адміністративне правопорушення.
5. Права і обов'язки учасників адміністративного провадження.
6. Докази у справі про адміністративне правопорушення.
7. Прийняття рішення в справі про адміністративне правопорушення.
8. Оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення.
9. Виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.
10. Закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення.
11. Акти у справах про адміністративні правопорушення: протокол, пояснення, постанова, акт, скарга.

Практичне заняття № 8

Тема: Принципи та форми адміністративного судочинства. Способи судового захисту прав, свобод, інтересів особи від порушень з боку суб'єкта владних повноважень.

Мета: визначити основні принципи та форми адміністративного судочинства, які забезпечують справедливість і ефективність у розгляді адміністративних справ; способи судового захисту прав, свобод, інтересів особи від порушень з боку суб'єкта владних повноважень. Студенти повинні зрозуміти, як ці принципи реалізуються на практиці, а також ознайомитися з різними формами судового провадження в адміністративних справах.

Питання для обговорення:

1. Поняття адміністративного судочинства.
2. Принципи адміністративного судочинства.
3. Форми адміністративного судочинства. Загальна форма адміністративного судочинства.
4. Спрощені форми провадження.
5. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.
6. Поняття суб'єкта владних повноважень.
7. Адміністративна та судова юрисдикція у справах проти суб'єктів владних повноважень.
8. Способи судового захисту прав, свобод та інтересів.
9. Способи виконання судових рішень.
10. Особливості доказування у справах про порушення прав з боку суб'єктів владних повноважень.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота, як одна із форм засвоєння навчального матеріалу у вільний від обов'язкових занять час і без участі викладача, передбачає особистісно-орієнтовану організацію самоосвіти студента. Організація самостійної роботи вимагає особливої уваги, тому що частина питань кожної теми виноситься на самостійне опрацювання студентами, а матеріал, передбачений для засвоєння під час самостійної роботи, виноситься на екзамен.

Самостійна робота забезпечується необхідними навчально-методичними засобами (у тому числі конспектами лекцій, навчально-методичними розробками для самостійного вивчення дисципліни, періодичними виданнями). Студенти мають можливість самостійно опрацьовувати навчальний матеріал у бібліотеці, навчальних кабінетах і комп'ютерних класах з використанням мережі Інтернет, а також у домашніх умовах (при отриманні відповідного пакету навчально-методичної літератури).

Самостійна робота є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і завершується оцінюванням. *Метою* є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Самостійна робота з навчального курсу «Актуальні проблеми публічного права» полягає у самостійному науковому дослідженні актуальних, дискусійних питань конституційного права, адміністративного права та судочинства. Результатом самостійної роботи має бути продемонстроване вміння розглядати важливу тему, класифікувати різні підходи до неї, оперувати спеціальною фаховою термінологією, викладати власне розуміння проблеми.

Самостійна робота з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми публічного права» спрямована на те, щоб поглибити знання студента, навчити його мислити оригінально, нестандартно, самостійно, творчо. З цією метою пропонуються теми щодо підготовки наукової роботи (есе, наукова стаття, тези) із вузької проблематики курсу (тема наукової роботи може бути запропонована самим студентом та узгоджена з науковим керівником) або вибрана із приведених нижче.

Тематика наукових робіт із дисципліни «Актуальні проблеми публічного права»

1. Проблеми реалізації конституційних прав і свобод в умовах воєнного стану в Україні.
2. Конституційні гарантії права на судовий захист: сучасний стан і перспективи вдосконалення.
3. Конституційні засади правового регулювання державної мови в Україні.
4. Місце конституційної скарги у системі захисту прав і свобод людини.
5. Верховенство права як принцип конституційного ладу України: теорія та практика.
6. Проблеми забезпечення рівності прав і свобод громадян в Україні: конституційний аспект.
7. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні: проблеми та перспективи.
8. Проблеми імплементації рішень Європейського суду з прав людини в конституційну практику України.
9. Поняття та проблеми конституційного контролю в Україні: роль Конституційного Суду.
10. Конституційні основи виборчого права в Україні та проблеми їх реалізації.
11. Конституційно-правові аспекти децентралізації влади в Україні.
12. Конституційний статус Президента України: аналіз сучасних викликів.
13. Правовий режим обмеження конституційних прав і свобод під час надзвичайних ситуацій.
14. Гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб у конституційному праві України.
15. Конституційні основи економічної безпеки держави: виклики та шляхи їх подолання.
16. Право на інформацію в конституційному праві України: проблеми доступу та захисту.
17. Конституційні аспекти захисту екологічних прав громадян України.
18. Проблеми конституційного регулювання статусу політичних партій в Україні.
19. Конституційно-правові гарантії соціальних прав громадян в Україні: стан та перспективи.
20. Конституційні засади незалежності судової влади в Україні: виклики та загрози.
21. Проблеми реалізації конституційного права на освіту в Україні.
22. Конституційні гарантії місцевого самоврядування в Україні: актуальні питання.
23. Право на приватну власність у конституційному праві України: межі та обмеження.
24. Громадянство в конституційному праві України: проблеми подвійного громадянства.
25. Конституційні засади свободи зібрань і демонстрацій в Україні: правове регулювання та обмеження.
26. Проблеми конституційного захисту прав дітей в Україні.
27. Конституційне право на працю в умовах воєнного стану: аналіз та перспективи.
28. Конституційні засади організації виконавчої влади в Україні: реформа державного управління.
29. Конституційний статус наукової та творчої діяльності в Україні: свобода та обмеження.
30. Реформування Конституційного Суду України: проблеми ефективності та довіри суспільства.

7. ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА»

Трєнінг (англ. *training*) — це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. Тренування (від англ. to train — виховувати, навчати) — комплекс вправ для тренування в чому-небудь.

Трєнінг є незамінним елементом системи навчання, що надає можливість отримати нові знання та досвід їх практичного використання шляхом вироблення нових навичок та умінь.

Мета проведення навчального трєнінгу полягає у набутті учасниками трєнінгу нових професійних навичок та умінь, формування навичок співпраці, критичного та логічного мислення, аналізу, відбору та презентації інформації, пошук ефективних шляхів розв'язання поставлених проблем завдяки об'єднанню зусиль учасників в трєнінговій групі.

Рекомендований порядок підготовки та участі студента у трєнінгу: самостійна підготовка та участь у дебатах в рамках аудиторного проведення трєнінгу.

Тренінг проводиться у встановлені строки із підведенням підсумків шляхом обговорення результатів досліджень, обміну думками з питань, які виносились на дебати, обґрунтування та доведення власної позиції. Враховуючи основну мету навчальної дисципліни «Актуальні проблеми публічного права», якою є формування у студентів глибоких знань щодо принципів, норм і механізмів, які визначають конституційний статус особи, зміст обсяг, захист і гарантії конституційних прав та свобод людини і громадянина, студентам запропоновано орієнтовну тематику дебатів (студенти також можуть запропонувати власну тематику, попередньо погодивши її з викладачем).

Тематика на тренінг – дебати з курсу «Актуальні проблеми публічного права»

1. Чи потрібні зміни до Конституції України для запровадження двопалатного парламенту?
2. Чи повинно бути обмежене право на свободу слова в умовах воєнного стану?
3. Чи варто Україні запровадити повну заборону на політичну рекламу під час виборчих кампаній?
4. Чи слід ввести обов'язкове подвійне громадянство в Україні?
5. Чи є Конституційний Суд України достатньо незалежним для захисту прав громадян?
6. Чи повинна бути скасована депутатська недоторканність в Україні?
7. Чи потрібно запроваджувати пряму народну демократію через інструмент референдуму в Україні?
8. Чи потрібно переглянути конституційні обмеження щодо втручання держави в релігійні питання?
9. Чи має Конституція України гарантувати право на евтаназію?
10. Чи є децентралізація найкращим механізмом для зміцнення місцевого самоврядування?
11. Чи варто збільшити віковий ценз для виборців і кандидатів на виборах?
12. Чи варто реформувати систему конституційної скарги для збільшення доступу до судового захисту?
13. Чи потрібно змінити конституційні гарантії для захисту прав внутрішньо переміщених осіб?
14. Чи слід переглянути конституційні норми щодо свободи мирних зібрань під час надзвичайних станів?
15. Чи є потрібним конституційне закріплення інтернету як основного права громадян?
16. Чи варто визнати право на приватність як абсолютне право без обмежень?
17. Чи слід обмежити право на страйк працівників критичної інфраструктури?
18. Чи є необхідним зменшення впливу Президента на судову гілку влади?
19. Чи має Україна знизити поріг для обрання депутатів до парламенту?
20. Чи потрібна конституційна реформа для більшого захисту прав національних меншин?
21. Чи повинні бути обмежені конституційні права під час боротьби з дезінформацією?
22. Чи слід змінити конституційні норми щодо участі політичних партій у місцевих виборах?
23. Чи потрібне введення додаткових конституційних гарантій для захисту прав жінок в Україні?
24. Чи є необхідним реформування виборчої системи України з метою введення відкритих списків?
25. Чи повинна Конституція України містити положення про автоматичну імплементацію міжнародних правових норм?
26. Чи слід запровадити повну цифровізацію адміністративного судочинства в Україні?
27. Чи є необхідним обмеження дискреційних повноважень органів виконавчої влади?
28. Чи має адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення бути посилена?
29. Чи слід спростити процедуру адміністративного оскарження рішень органів влади?
30. Чи повинні бути запроваджені більш жорсткі санкції за порушення строків адміністративних процедур?
31. Чи варто скоротити терміни розгляду адміністративних справ у судах?

32. Чи є необхідним запровадження обов'язкової медіації в адміністративному судочинстві?
33. Чи варто розширити права громадян на судовий захист у справах, пов'язаних з оскарженням адміністративних актів?
34. Чи потрібна реформа адміністративного судочинства для забезпечення більшої незалежності суддів?
35. Чи слід обмежити використання адміністративних договорів у публічному управлінні?
36. Чи має бути посилена відповідальність органів влади за незаконні адміністративні акти?
37. Чи слід розширити права суб'єктів господарювання у відносинах з органами виконавчої влади?
38. Чи варто ввести електронний реєстр адміністративних правопорушень для підвищення прозорості?
39. Чи є обґрунтованим адміністративне покарання за порушення правил користування соціальними мережами?
40. Чи потрібна жорсткіша відповідальність за порушення прав громадян органами публічної адміністрації?
41. Чи слід посилити адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення?
42. Чи має бути адміністративний контроль за діяльністю громадських організацій послаблений?
43. Чи варто ввести адміністративну відповідальність за зловживання правом на інформацію?
44. Чи слід спростити механізм судового оскарження адміністративних актів?
45. Чи є ефективними існуючі форми контролю за органами виконавчої влади в Україні?
46. Чи варто обмежити право на адміністративне оскарження для юридичних осіб?
47. Чи має бути розширений доступ громадян до адміністративних судів на рівні місцевих громад?
48. Чи повинні органи виконавчої влади нести більшу відповідальність за невиконання судових рішень у адміністративних справах?
49. Чи є виправданим запровадження адміністративної відповідальності за фальсифікацію даних у державних реєстрах?
50. Чи варто скасувати адміністративну відповідальність за незначні правопорушення?
51. Чи має бути розширене право громадян на доступ до державної інформації без обмежень?
52. Чи слід посилити адміністративну відповідальність за порушення прав внутрішньо переміщених осіб?
53. Чи є обґрунтованим запровадження адміністративної відповідальності за зловживання свободою зібрань?
54. Чи повинні органи влади нести адміністративну відповідальність за недобросовісне надання публічних послуг?
55. Чи має бути посилена відповідальність посадових осіб за перевищення службових повноважень в адміністративних процедурах?

8. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100 бальною шкалою) з дисципліни «Актуальні проблеми публічного права» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4
20 %	20 %	5 %	15 %	40 %
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінги	Самостійна робота	Екзамен
Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне усіх оцінок, отриманих на практичних заняттях. Охоплює теми з 1 по 14. Оцінювання на практичних заняттях здійснюється за 100 бальною шкалою.	Підсумковий модульний контроль планується наприкінці семестру, передбачає розкриття 2 теоретичних питань - по 30 балів і виконання 20 тестів по 2 бали. Охоплює теми з 1 по 14. Оцінювання модульного контролю здійснюється за 100 бальною шкалою.	Тренінг проводиться наприкінці семестру на окремих заняттях. Під час тренінгу оцінюються участь у дебатах за визначеною темою. Тренінг оцінюється за 100 бальною шкалою.	Оцінювання самостійної роботи здійснюється за 100 бальною шкалою. Оцінка за самостійну роботу виставляється за виконану наукову роботу.	Екзамен передбачає виконання наступних завдань: 1. Два теоретичних питання – по 30 балів; 2. Дати визначення поняття – 20 балів; 3. 10 тестів по 2 бали. Екзамен оцінюється за 100 бальною шкалою

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни «Актуальні проблеми публічного права» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- ✓ поточне опитування та тестування;
- ✓ контрольне модульне тестування;
- ✓ презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- ✓ виконання самостійної роботи;
- ✓ студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ✓ підготовка есе;
- ✓ тренінги;
- ✓ підсумковий екзамен.

Шкала оцінювання

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74		D (задовільно)
60-64	задовільно	E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Найменування	Номер теми
Мультимедійний проектор та проєкційний екран	1 – 14
Програмне забезпечення базових інформаційних технологій: Microsoft Office, телекомунікаційне програмне забезпечення	1 – 14
Наявність доступу до мережі Інтернет	1– 14
Персональні комп'ютери, ноутбук	1– 14
Комунікаційна навчальна платформа Moodle	1– 14
Комунікаційне програмне забезпечення Zoom	1– 14

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
2. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
3. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
4. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
5. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
6. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
7. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
8. Кодекс адміністративного судочинства. України Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
9. Про адміністративну процедуру. Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
11. Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія / кол. авт.; за заг. ред. О.М. Нечитайла. К. : ВАІТЕ, 2015. 288 с.
12. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру» / авт. колектив: Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.; за заг. ред. Тимощука В. П. Київ, 2023. 545 с.
13. Конституційне право : навч.-метод. посібник [Електронне видання] / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.] ; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2023. 200с.
14. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри./ Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. К.: Ваіте, 2021. 528 с.
15. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%d0%9a%d0%9f%d0%a3_2023_%d0%b4%d1%80%d1%83%d0%ba.pdf
16. Конституційне право України : підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. – Харків : Право, 2020. 592 с. URL : https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4283&download_id=1336
17. Посібник для підготовки до ЄДКІ Права та Міжнародного права (частина 1) / Анна Слатвицька. К. Школа майбутніх магістрів. 2024. 302 С.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL:<http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL:<http://www.president.gov.ua/>
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL:<http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний веб-портал Конституційного Суду України. URL:<https://ccu.gov.ua>
5. Офіційний веб-портал Судова влада України. URL:<https://court.gov.ua/fair/>